

mišljenja i komentari

Nos, razni faktori, pa zašto ne i r-faktor

I. Čatić

Fancevljev prilaz 9, Zagreb

Jedan od najboljih komentatora znanstvene zbilje u Hrvata je dr. sc. Nenad Raos. U bilo kojem časopisu u kojem piše sigurno ne propuštam njegove britke komentare. Tako je objavio u Kem. ind. 2007, 56 (4), 229, tekst pod nazivom "Faktor šlepanja". Na taj se tekst opširno osvrnuo prof. dr. sc. Zvonimir Maksić [Kem. Ind. 56 (5) 293–294 (2007)].

Kako vidi tu raspravu jedan "nepostojeći znanstvenik"? Naime Portal članova *Connecta* (www.znanost.org) ne poznaje kategoriju tehničke znanosti, ako ni još druge tri.

Prvo, treba razlikovati dvije kategorije znanstvenika, profesionalne znanstvenike i one koji se bave znanošću. Profesionalni znanstvenici su oni koji nemaju bitnih drugih obveza (ne misli se sjedenje u raznim povjerenstvima), nego se isključivo bave istraživanjima u svrhu otkrivanja, što je po novoj podjeli znanosti *o-znanost*. Mogu se baviti isključivo i razvojem pojedinih izuma, dakle *i-znanošću*. Primjer te podjele moguće je na primjeru fizike ovako objasniti. Znanstvenici su oko 1800. godine otkrili postojanje elektromagnetnog zračenja (*o-znanost*) a na tom otkriću je izumljen laser 1958. (*i-znanost*). Za takve znanstvenike postoje određena pravila njihovog napredovanja. Bez obzira na sve nedostatke svih mogućih faktora, ipak oni na nešto ukazuju. Ali ne ukazuju na osobnost istraživača, a to je ono što je N. Raos nazvao njuhom ili Z. Maksić novim scientometrijskim parametrom.

Postavlja se pitanje jesu li i za profesionalne istraživače jedini kriteriji napredovanja razni egzaktni parametri koje su razvile američke privatne podatke. Može li takav istraživač postati znanstvenim savjetnikom a da nije odgojio nijednog novog znanstvenika?

Drugu, brojniju skupinu, barem u nas, čine oni kojima je znanstveni rad samo važna sastavnica cjelokupne djelatnosti. Mislim na one koji rade na sveučilištima. Tu su vjerojatno kriteriji ponešto drugačiji. Nije dovoljno biti samo briljantan znanstvenik.

Ako sam dobro shvatio N. Raosa, on se zalaže da bi u prosudbi pojedinca, uz orijentacijske parametre, trebali odlučujuću ulogu imati kvalificirana povjerenstva, koja će preuzeti odgovornost za svoj izbor. Već sam više puta pisao o jednom njemačkom profesor koji je u trenutku izbora za redovnog profesora po današnjim našim kriterijima imao jedva dovoljno radova za višeg asi-

stenta. Ali je povjerenstvo za izbor ipak dalo prednost njemu, a ne onima s gomilom radova. I nisu pogriješili. Danas uživa status "pape prerade polimera".

Dakle povjerenstva za sve i sva, koja propisuju kriterije napredovanja, trebala bi jasno definirati važnost Povjerenstva za izbor. Ovako nam se može dogoditi svašta. Npr. zakon propisuje da moraš nekoga unaprijediti u trajno zvanje ili ga poslati na ulicu. Ili da nemamo ni minimalnih kriterija za izbor profesora emeritusa. No to je druga, ali vrlo bliska tema.

Ako sam već napisao ovih nekoliko redaka, da zaokružim temu. Sjećam se jedne zgođe prije niza godina kada sam u praznom zrakoplovu čitao o jednoj balerini (to je jedan neobjavljeni rad o ovoj temi) koja je nagrađena usprkos tome što nije pripadala glavnoj struji u tom trenutku. Ili kako se to u novohrvatskom kaže, nije pripadala *mainstreamu*. U znanosti je to problem citiranosti. Ako se baviš *r-znanošću*, a to znači ako otkrivaš ili izumljuješ nešto revolucionarno, mala je vjerojatnost da ćeš biti brzo prepoznat i citiran. Moraš se baviti *e-znanošću*, dakle evolucijskom, gdje mnogi istodobno rade na istom problemu. Ali samo je prvi onaj koji je zaslužio oznaku *r-znanstvenika*. Svi ostali su ipak samo *e-znanstvenici*, pa makar koliko imali radova i citata. I to bi trebalo jasno razlikovati i naglašavati u obrazloženju.

Zato sam doživio tekst N. Raosa kao poticaj za vraćanje na ljudsku prosudbu tko zavređuje napredovanje, jer teško je razriješiti "faktor šlepanja". Vjerujem da je ipak pretežno slučaj da je svatko tko je napisan kao autor na neki način pridonio radu. Na 2. kongresu hrvatskih znanstvenika u Splitu, zbog paralelnosti sekcija, bio sam u prilici čuti samo dio izlaganja Z. Maksića. Upravo najvažniji, i on se založio za nužnost ljudskog faktora, dakle kompetentnih stručnjaka u procjeni dostignuća nekog pojedinca.

Dakle ipak nisu toliko različiti u svojim shvaćanjima poticatelj N. Raos i visokokvalificirani autor odgovora Z. Maksić.

Zaključak, u procjeni dostignuća nužni su što objektivniji kriteriji, koji su jasno za svako od šest definiranih znanstvenih područja drugačiji. Ali presudnu ulogu u tome imaju kompetentni stručnjaci. A to sigurno nisu oni koji nam danas biraju redovne profesore u trajno zvanje, a praktički nemaju pojma o području za koje se bira predložnik. Ali to je tako kada se bira po zakonu.